

E05: Fintech Response to Climate Change: How does It Matter?

O: Na kraju dana, svi smo deo istog ekosistema. Stoga ideja da svaka akcija koju preduzmete ili bilo koja odluka koju donesete ostavi određen uticaj na ostale stanovnike ili ekosistem u celini, može biti pomalo zastrašujuća.

Odluka koju ste doneli jutros o tome da li pešačite na posao, putujete ili koristite automobile; odluka o tome koju odeću ćete kupiti i gde; odluka o tome šta ćete danas jesti, sve one ostavile su određeni trag na većoj slici.

Za mene, postajući svestan toga zapravo je postalo osnažujuće. Možete početi razmišljati o preoblikovanju svog životnog stila, pa čak i o preoblikovanju načina poslovanja, kako biste učinili neko dobro delo za sve. A ko je bolji za razgovor o ekosistemu i uticaju svih članova, od kralja lično, ili lava. Ako se sećate našeg prvog gosta u sezoni, primetićete da u našem krugu alumnija imamo poprilično lavova. U ovoj petoj epizodi našeg podkasta „Fusing Futures” sa zadovoljstvom razgovaram sa Lavom Odorovićem, članom BOŠ alumni mreže i osnivača Pente, platforme za internet bankarstvo.

L: Tokom studija na Ekonomskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, imao sam i mali startup u kojem smo stvarali rešenja za elektronsku trgovinu i izvozili smo ih u Holandiju. Dakle, to je zahtevalo da se bavimo i bankama prilikom međunarodnih uplata i primanja novca. Ja, kao i većina preduzetnika širom sveta iskusila je kako banke nisu baš sjajni partneri za mala preduzeća. Dakle, to je delom tamo gde je počela frustracija sa bankom, a bilo je zanimljivo videti kasnije kada smo počeli graditi Pentu, da je to zapravo globalan problem i gotovo isti svuda u svetu.

O: Industrija iz koje potičeš popularno se naziva *fintech* – što je skraćeno za finansijsku tehnologiju. Pogledajmo širu sliku i pokušajmo da vidimo gde se fintech nalazi kada je reč o klimatskim promenama. Da li fintech na bilo koji način utiče?

L: Pre nego što si me pitao da razgovaram o tome, nisam ni bio svestan šta je stvarni uticaj fintech-a na klimatske promene. Pa, da, utiče. Naravno da nije isto kao kada govorimo o zgradama koje stvaraju četrdeset ili četrdeset i pet procenata svetske emisije ili transporta, to nije takav sektor. Međutim, definitivno postoje neki pozitivni efekti, ili bar se tome nadam.

O: Ok, pređimo sada sa da li na kako. Koji su direktni efekti?

L: Zaista postoje različiti načini na koji fintech utiče, ai oni se veoma razlikuju u svetu. Ako govorimo o Africi, mnogi ljudi ne znaju, ali ljudi tamo zaista nemaju banke već banke na svojim mobilnim telefonima. Dakle, ovo je počelo pre dvadeset-trideset godina, čak i daleko pre nego što smo u Evropi uopšte znali šta je fintech. Tamo je počelo i stvorilo je ogromnu razliku, tako da nije to samo fintech, već i insurance-tech, ali nadam se da je u redu da ih u ovom trenutku spojimo. Tako, na primer, poljoprivrednici, kada kupuju

useve, mogu samo da pošalju SMS sa šifrom, koji se nalazi poledini useva, što znači da su osigurali useve. Znali bi da znaju njihovu adresu. U slučaju da dođe do suše ili poplave, oni će dobiti nešto novca. Naravno danas sa *MPESA* i mnogim drugim inovativnim ponudama u Africi zaista omogućava se pomoć siromašnim poljoprivrednicima da dobiju sredstva za proizvodnju, što bi značilo da postoji lokalna hrana i ne treba je prevoziti, čime se podržava i rast lokalne zajednice.

O: Da li već možemo da vidimo da se i klijenti i banke fokusiraju na stvaranje neke dodatne vrednosti, a ne samo profita, kroz svoju saradnju?

L: Naravno, kada govorimo o razvijenijim zemljama ili Evropi, razlike su malo drugačije. Neki ljudi su razvili bolji osećaj da bi na neki način trebalo pomoći usporavanje globalnog zagrevanja i uticati na klimatske promene. Kako postoji ova vrednost, sada se pojavljuju proizvodi koji odgovaraju takvoj vrsti kupaca, pa za njih, na primer, s investicijama postoje mnogi zeleni fondovi, pa ljudi žele da investiraju u fondove koji zaista brinu o životnoj sredini. U Nemačkoj postoji čak i banka koja se zove *Tomorrow* i njihov celokupni predlog je da imate bankovni račun u banci koja brine o životnoj sredini i takođe banku, koja će sutra zasaditi drveće uz svaku kupovinu koju napravite. Dakle, možete uticati na promene.

O: Još uvek imamo slona u sobi ili slona u našem ekosistemu, koji je pretpostavljate - kriza COVID-19. Kako je to uticalo na fintech industriju?

L: COVID-19 je doneo promene u industriji i širom sveta, takođe u fintechu. Prvo, vrlo jasna korist bila je ta što su digitalna preduzeća zaista mogla dobro da rade. Dakle, sada vidimo da, iako je većina akcija još uvek smanjena, digitalne aktivnosti, koje su skalabilne bez ljudske interakcije, su iznad nivoa pre krize. Tako da u fintechu ima sigurno barem jedan pozitivan efekat – ako treba da otvorite račun, možete to učiniti bez odlaska u filijalu o kojoj smo već govorili, ali to je bilo moguće i u vremenu pre COVID-10, što nije bio slučaj sa tradicionalnom bankom. S druge strane, mnogi fintech-ovi suočeni su sa nižim ocenama. To je uglavnom zato što ljudi i dalje manje troše, manje se stvari kreće u ekonomiji, ljudi manje odlaze u restorane ili kupuju garderobu i više su kod kuće i tako dalje. Dakle, tu je i malo neizvesnosti za investitore. Međutim, mislim da generalno, fintech i uopšte nove tehnologije srednjoročno gledanu imaju koristi od COVID-19.

Verujem da je sada zaista pokazano da se u fintech-u možemo uopšte osloniti na mnogo više tehnologije; ali i u drugim oblastima poput m-zdravstva i mnogim drugim oblastima. I ti ljudi će verovatnije da veruju uslugama, koja su bila dostupna u teškim vremenima, dok uobičajene nisu. Sumnjam i nadam se da će ovo čak i povećati masovno usvajanje i primenu. Dugoročno, stvarno ne vidim da se vraćamo u prošlost i vraćamo se unazad zbog onoga što je bilo, a to će definitivno doneti pozitivne efekte na klimatske promene i svet u kojem živimo.

L: Penta je počela sa nekoliko ljudi, od kojih niko nikada nije radio u banci. Imali smo ideju da bankarstvo treba da bude drugačije. Nismo imali novca, ali bila je to pomalo luda avantura. U sledeće tri - četiri godine uspeli smo da budemo prihvaćeni da u *Fintech Accelerator* u Londonu, koji je jedan od najboljih programa na svetu, bar u to vreme. A onda porasli na prikupljenih blizu deset miliona evra pre preuzimanja Pente, otprilike godinu dana. Penta danas zapošljava više od stotinu ljudi i mnogi od njih, ako ne i većina

je u Beogradu, a pruža usluge u Nemačkoj i Italiji.

O: Razgovarajmo sada vođeni prethodnim primerima, kako ti i tvoj tim doprinosite smanjenju emisije CO2 u borbi protiv klimatskih promena?

L: Lično, mrzim papir i mnoge banke bi od vas tražile da primite poštu. Npr. kada napravite transakciju, oni će vaš izveštaj poslati poštom. Tako da je ovo bilo prvo što smo uspjeli da eliminišemo, ali je bilo vrlo očigledno. Međutim, nakon toga pokušali smo preispitati svaki detalj bankarstva. I verovatno bi najveći direktni efekat bio da nemamo nijednu filijalu. Tako da našim kupcima ne treba zaista da idu negde da nešto urade. Potpuno je online, što je verovatno očigledno 2020. godine, ali možda samo pre tri - četiri godine bili prva kompanija u Nemačkoj koja je pravilno digitalizovala otvaranje bankovnih računa za preduzeća. Tako su do tada kompanije poput *M26* i *Revolut* to dopuštale maloprodajnim kupcima, na primer, za vas i mene, ali ne i za kompanije, jer je taj proces bio malo složeniji.

Kako redizajnirati on-boarding proces? Niko zaista nije razmišljao kako spustiti CO2, ali zato što smo razmišljali u redu, postoji tehnologija, ne morate ići u filijalu – zaboga koristimo Skajp, bog zna koliko godina, tako da je postalo očigledno da postoje načini da se unapredi poslovanje, i što je još važnije, za korisnike, a na sve to da ima i pozitivan uticaj na CO2. Tako da mislim da se prirodno krećemo ka cilju smanjivanju CO2, samo je pitanje kako se nosimo s tim.

O: Da bismo preživeli i u ekosistemu i u poslovanju, moramo da improvizujemo, prevazilazimo, prilagođavam se. No, da li evolucija preduzeća uvek ima pozitivan uticaj na naše okruženje?

L: Verujem da će svaka dobra inovacija prirodno imati pozitivan uticaj na CO2. Dakle, ili bar većina onih o kojima mogu razmišljati ili u kojima sam bio umešan. Inovacije su gde se koriste nove tehnologije i one po definiciji moraju biti naklonjene okolini.

O: Konačno, šta je najvažnija poruka za sve članove ekosistema?

L: Mi kao preduzetnici moramo biti svesni dobre promene koju donosimo i da je jasno komuniciramo, jer će nam ovo pomoći u prepoznavanju ciljnih grupa kojima se obraćamo i lakše ćemo ih učiniti našim mušterijama. Ali takođe, mi kao mušterije treba da budemo zaista zahtevni i ne radimo baš stvari, samo zato što je prijateljski nastrojena prema okolini, već i zato što ima dobar sinergijski efekat, jer je, po mom ličnom mišljenju, to jedini skalabilan način za napredovanje i zaista dugoročno postiže rezultate.